

Ikäystävällinen Orimattila - suunnitelma ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistamiseksi vuosina 2021 - 2025

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistaminen on yhteistyötä	6
3. Ikääntyneiden määrän kehitys Orimattilassa	12
4. Ikääntyvien palvelut ja toimintakyvyn vahvistaminen Orimattilassa	19
5. Ikääntyneiden palvelut Orimattilassa	22
6. Suunnitelman laatijat	28
7. Valtuustokäsittely ja suunnitelman arviointi	28

1. Johdanto

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista määrittelee suunnitelman ikääntyneiden toimintakyvyn tukemiseksi **lakisääteiseksi**. Lain 5 § toteaa seuraavasti:

"Kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on laadittava osana kunnan strategista suunnittelua. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain."

Edellä mainitussa suunnitelmassa on huomioitava seuraavia asioita:

- 1) arvioitava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palveluntarpeeseen vaikuttavia tekijöitä;
- 2) määriteltävä tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä ikääntyneelle väestölle tarjottavien palvelujen määrän ja laadun kehittämiseksi;
- 3) määriteltävä toimenpiteet, joilla kunta vastaa 2 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteutumisesta, sekä arvioitava voimavarat, jotka kunnassa tarvitaan toimenpiteiden toteuttamiseksi;
- 4) määriteltävä kunnan eri toimialojen vastuut 3 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttamisessa; sekä
- 5) määriteltävä, miten kunta toteuttaa yhteistyötä 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa.

Kunnan on otettava suunnitelma huomioon valmisteltaessa ikääntyneen väestön asemaan ja iäkkäiden henkilöiden tarvitsemiin palveluihin vaikuttavaa kunnan päätöksentekoa, kuntalain (365/1995) 65 §:ssä tarkoitettua talousarviota ja -suunnitelmaa sekä terveydenhuoltolain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua hyvinvointiraporttia ja hyvinvointisuunnitelmaa ja -kertomusta.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän (PHHYKY) tehtävänä on huolehtia, että iäkkään ihmisen toimintakykyä ylläpidetään erilaisin sosiaali- ja terveyspalvelujen avulla ennaltaehkäisyn ja kuntoutuksen keinoin. Kaupungin tehtävänä on toimia "vastakappaleena" huolehtien yleisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, johon tämäkin suunnitelma nivoutuu.

Lain edellyttämä suunnitelma ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistamiseksi on päätetty **Päijät-Hämeessä jakaa kahteen osaan**: sosiaali- ja terveyspalvelut järjestävälle PHHYKY:lle sekä muista palveluista vastaavalle peruskunnalle. Tämä suunnitelma vuosille 2022 – 2025 "**Ikäystävällinen Orimattila**", on siis vastinpari PHHYKY:n omalle suunnitelmalle, joka on hyväksytty valtuustossa vuonna 2018. Se on nimeltään: "**Ikääntyneiden yhteen sovitettu palveluiden kokonaisuus Päijät-Hämeessä**".

Nykyisen lainsäädännön lisäksi käynnissä oleva Vanhuspalvelulain uudistus lähtee perusajatuksesta oikeudenmukaisesta, yhdenmukaisesta ja mukaan ottavasta Suomesta. Tavoitteena nykyisessä hallitusohjelmassa on ikäystävällisyyden lisääminen ja keinona tähän hyvinvoinnin ja toimintakyvyn parantaminen sekä palvelujen parantaminen. Kokonaisuuteen liittyvät myös muun muassa iäkkäiden palveluiden laatusuositus vuosille 2020 – 2023, Poikkihallinnollinen ikäohjelma "Ikääntyneiden asumisen

toimenpideohjelma 2020-2022 (Ympäristöministeriö)” sekä Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus – hanke.

Pääsääntöisesti Vanhuspalvelulain uudistamisen toimenpiteet kohdistuvat PHHYKY:n palveluihin mutta mukana on myös kirjauksia peruskuntaan liittyvistä teemoista, kuten: asuinympäristön viihtyvyydestä huolehtiminen, liikkumisen, ulkoilun ja sosiaalisten suhteiden tukeminen ja sosiaalisen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen.

Tämän suunnitelman on hyväksynyt ja lausuntokierrokselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle päätettäväksi on lähettänyt Orimattilan vanhus- ja vammaisneuvosto kokouksessaan syksyllä 2020. Vanhus- ja vammaisneuvosto on otettava mukaan 5 §:ssä tarkoitetun suunnitelman valmisteluun ja 6 §:ssä tarkoitettuun arviointiin, tämän vuoksi neuvoston rooli ollut keskeinen. Suunnitelma tullaan esittelemään myös aluejohtokunnille.

Orimattilan kaupungissa on alkanut seuraavan valtuustokauden laajan hyvinvointisuunnitelman (2022 – 2026) laatiminen. Tämän suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet tulevat olemaan osa myös tuota kapunktiasoista suunnitelmaa, joka on samalla tärkein hyvinvointityötä ohjaava asiakirja.

Laki määrää, että kaupungin eri toimialojen on toimittava yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Lisäksi kaupungin on tehtävä yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyntä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Nämä näkökohdat on pyritty huomioimaan tässä suunnitelmassa.

Ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistaminen ja ylläpitäminen edellyttävät moninaista yhteistyötä ja laajan joukon toimijoita yhteiskunnan eri sektoreilta aina yhdyskuntasuunnittelusta ja palvelujärjestelmän kehittäjistä vapaaehtoisjärjestöjen toimijoihin. Työ nivoutuu oleellisesti kaupungin Kuntalain mukaiseen perustehtävään asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä.

Kun kaupunki panostaa yhdenvertaisesti asukkaidensa hyvinvointiin, myös iäkkäät pääsevät mukaan yhteisön elämään. Tunne osallisuudesta vahvistaa hyvinvointia ja ehkäisee yksinäisyyttä. Suurin osa ikääntyvien asukkaiden käyttämistä palveluista on muita kuin sosiaali- ja terveyspalveluja. Kaupunki vaikuttaakin merkittävästi esimerkiksi:

- mitä palveluja kaupungissa on tarjolla
- miten helposti palveluja on saatavilla
- kuinka lähellä ja saavutettavissa palvelut ovat
- kuinka selkeä, saavutettava ja toimiva kokonaisuus palveluista muodostuu

Orimattilan kaupungin nykyisessä strategiassa arvoina nähdään **avoimuus ja rohkeus, ihmisen ja ympäristön hyvinvointi sekä uudistumiskyky. Nämä ovat myös tämän suunnitelman toimenpiteiden lähtökohdat.** Orimattila nähdään strategiassa sujuvan ja yhteisöllisen sekä turvallisen arjen vetovoimaisena maaseutumaisena kaupunkina. Ikääntyneiden määrän noustessa voimakkaasti koko maassa, maakunnassa ja myös Orimattilassa, ovat he keskeinen ikäryhmä, jotka tulee nähdä aktiivisina, osallistuvina ja kaupungin veto- ja pitovoimaa vahvistavina.

Ikäntyneiden toimintakyvyn vahvistamiseen vaikutetaan keskeisesti poliittisella päätöksenteolla. THL on laatinut muistilistan päättäjälle ikäystävällisen kaupungin luomisesta (kuva 1).

Kuntapäättäjä

Näin luot ikäystävällisen kunnan

www.thl.fi/ikaantyminen

Palvelut lähelle ikäihmisiä

Huolehdi, että palveluita on ja että ne

- ovat lähellä ikäihmistä
- ovat saavutettavissa
- muodostavat toimivan kokonaisuuden.

Suurin osa iäkkäiden ihmisten käyttämistä palveluista on muita kuin sosiaali- ja terveyspalveluja.

Asunnot ja ympäristöt esteettömiksi

Selvitä, mitä iäkkäät toivovat ja tarvitsevat.

Huomioi esteettömyys suunnittelun alusta asti.

Ylläpidä ympäristöä iäkäsi liikkuja mielessä pitäen.

Tue yhteisöllisten asumisen ratkaisujen syntymistä.

Kunta vireäksi ja yhteisölliseksi

Varmista, että

asukkailla on tilat ja tavat kohdata

iäkkäillä on mahdollisuus harrastaa ja opiskella.

kansalaisjärjestöillä on edellytykset toimia.

Kun teet päätöksiä

kuuntele iäkkäitä

huomioi vaikutukset ikäihmisiin.

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

2. Ikäntyneiden toimintakyvyn vahvistaminen on yhteistyötä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tarkoitetaan kaikkea sitä toimintaa, jonka tarkoituksena on hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn lisääminen sekä terveysongelmien vähentäminen. Se on tietoista vaikuttamista terveyteen ja hyvinvoinnin taustatekijöihin, kuten elintapoihin, elinoloihin ja elinympäristöön sekä palvelujen toimivuuteen ja saatavuuteen.

Kaupungin tehtävänä on tukea ikääntyvän ihmisen osallisuutta ja toimintakykyä kaikissa elämän tilanteissa. Sosiaali- ja terveyspalvelujen ohella muun muassa asuinympäristöjen ratkaisut vaikuttavat iäkkäiden kuntalaisten hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Myös järjestöjen ja vapaaehtoisten toiminnalla on merkittävä rooli iäkkäiden ihmisten hyvinvoinnin tukemisessa. (THL). Kotikunnan tärkeä tehtävä on vahvistaa ikääntyvien asukkaidensa hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Ikääntyneiden hyvinvointi koostuu monenlaisista tekijöistä ja on myös hyvin subjektiivinen kokemus. Ikääntyvien toimintakyky on tasapainotila ihmisen kykyjen, tavoitteiden ja elin- ja toimintaympäristön välillä. Hyvä toimintakyky mahdollistaa itsenäisemmän elämän ja luo edellytyksiä osallistua harrastuksiin ja muihin itselle merkityksellisiin toimintoihin (THL). **Tunnistettuja hyvinvointiin vaikuttavia** osa-alueita ovat THL:n mukaan esimerkiksi:

- aktiivisuus sekä hyvä koettu terveys ja toimintakyky
- perhe, muut läheiset ja ystävät
- osallisuus ja yhdessä tekeminen, tunne yhteenkuuluvuudesta
- seksuaalinen hyvinvointi
- vapaaehtoistyö ja yhdistys- ja järjestötoiminta

Sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtävä (PHHYKY) on huolehtia, että iäkkään ihmisen toimintakykyä ylläpidetään erilaisin ennaltaehkäisyn ja kuntoutuksen keinoin. Kun toimintakyky heikkenee, sitä tuetaan tarpeenmukaisin palveluin ja huolellisesti valituin apuvälinein. (THL).

Heikentynyt toimintakyky lisää riskiä erilaisille tapaturmille, kuten kaatumisille. Turvallinen ympäristö ja kaatumisten ehkäisy, hyvä ravitsemus sekä toimintakyvyn ylläpitäminen vahvistavat edellytyksiä selviytyä jokapäiväisistä askareista. (THL). Turvallisen ympäristön luominen on tyypillinen esimerkki kaupungin ja PHHYKY:n välisestä yhdyspinnasta, jossa on tärkeää tehdä yhteistyötä.

Ikääntyneiden toimintakykyä THL:n mukaan edistävät esimerkiksi:

- sairauksien ehkäiseminen ja hyvä hoito
- hyvä ravitsemus
- liikunnallisen ja muun aktiivisuuden tukeminen
- toimintakykyongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen
- elinympäristön muokkaaminen toimintakykyä tukevaksi.

Mielen hyvinvointi vaikuttaa erittäin paljon ikääntyvän toimintakykyyn. Elämänaikaiset kokemukset, kuten koettu yksinäisyys, erilaiset menetykset, iän mukaan tuomat sairaudet sekä toimintakyvyn vajeet voivat heikentää mielen hyvinvointia ja selviytymiskeinoja. Silloin, kun iäkkään ihmisen omat voimavarat eivät riitä, tarvitaan läheisten ja vapaaehtoisten lisäksi ammattilaisten apua. Iäkkään henkilön masennus voi olla vaikeasti tunnistettavissa. Sen merkit voivat sekoittaa iän myötä yleistyvien sairauksien, esimerkiksi muistisairauksien, oireisiin. Masennus ei kuitenkaan kuulu normaaliin vanhenemiseen. (THL).

2.1 Osallisuus vs. yksinäisyys

Osallisuus nähdään yleensä kokemuksena ja tunteena siitä, että kuuluu johonkin, voi olla mukana yhteisessä toiminnassa ja vaikuttaa asioihin omassa yhteisössään. Osallisuus on vastakohta osattomuudelle, kuten yksinäisyydelle ja turvattomuudelle. Osallisuuden merkitystä on suomalaisessa ikääntymispolitiikassa pohdittu etenkin vuoden 2013 laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on koonnut tietoa osallisuudesta ja sen edistämisen mahdollisuuksista. Maan nykyisen hallituksen käynnissä olevassa Vanhuspalvelulaki-uudistuksessa on korostettu mukaan ottavaa Suomea.

Hyvinvointia arvioidaan usein suhteessa terveyteen, elinoloihin, toimeentuloon, koulutukseen ja elintapoihin. Se liittyy myös vahvasti ihmisen omiin kokemuksiin onnellisuudesta, itsensä toteuttamisesta ja

sosiaalisista suhteista. Hyvinvoinnin perustan muodostavat useimmiten myös läheiset ihmissuhteet, jotka lisäävät osallisuutta. Erityisesti tulisi tukea laajassa yhteistyössä syrjäytymisvaarassa olevia ikääntyviä.

Syrjäytymisen riskitekijöitä ovat muun muassa:

- köyhyys
- matala koulutustaso
- vammaisuus
- mielenterveysongelmat
- alentunut toimintakyky
- heikko turvaverkosto

Muistisairaiden ja iäkkäiden ihmisten osallisuutta ja osallistumista voidaan edistää kaupungissa monella tavalla ja kaikkien asukkaiden ja toimijoiden toimesta. **Esimerkkejä osallisuuden tukemisesta ovat:**

- erilaisuuden hyväksyvällä asenneilmapiirillä
- fyysisen ympäristön esteettömyydellä
- toimivilla liikennejärjestelyillä
- sosiaalisen verkoston tuella ja niiden aktivoinnilla
- yksinäisyyttä ja syrjäytymistä ehkäisevällä työllä
- iäkkäille suunnattuja ja sukupolvet yhdistäviä toimintamahdollisuuksia lisäämällä
- eri järjestöjen ja yhdistysten toiminnalla (esim. vertaistuki)
- matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen luomiselle
- osallistumismahdollisuuksista tiedottamalla
- ikääntyneiden vaikutusmahdollisuuksia lisäämällä

Kansainvälistä tutkimusta ja tietoa ikääntyneiden hyvinvoinnista:

- WHO: Age Friendly World
- UNECE: Active Ageing Index
- More Years, Better Lives - The Strategic Research Agenda

2.2 Muistisairauksien ennaltaehkäisy

Ikääntyvien toimintakykyä voidaan parantaa myös puuttamalla muistiongelmiin ajoissa. Sotkanet-tietokannan mukaan Orimattilassa vuonna 2019 todetut demensiasairaudet olivat kääntyneet lukumäärälliseen laskuun. Muistisairaudet ovat kuitenkin merkittävän iso toimintakykyyn vaikuttava tekijä väestön voimakkaasti ikääntyessä.

THL:n mukaan muistisairauksia voidaan todennäköisesti ehkäistä tai sairastumista viivästyttää vaikuttamalla elintapoihin liittyviin riskitekijöihin. On arvioitu, että noin 40 % muistisairauksista väestössä liittyisi muokattavissa oleviin elintapa- ja riskitekijöihin.

Aiemman laajoihin väestötutkimuksiin pohjautuvan ja uuden kokeellisen tutkimustiedon pohjalta voidaan tällä hetkellä sanoa, että ainakin seuraavat tekijät ovat THL:n mukaan **tärkeitä aivoterveysten edistämiseksi**:

- monipuolinen aivojen käyttäminen kaikissa ikävaiheissa
- monipuolinen liikunta
- aivojen suojaaminen vammoilta
- terveellinen ja monipuolinen ravinto
- sydän- ja verisuonitautien ennaltaehkäisy ja hyvä hoito

Kun muistiongelmien tunnistetaan ajoissa, voidaan elintapainterventioilla ehkäistä muistin heikentymistä ja samalla parantaa kokonaisvaltaisesti ikääntyneiden terveyttä. Geriatrian poliklinikalla PHHYKY:ssä tehdään kokonaisvaltaisia geriatriasia selvityksiä, jotka painottuvat muistin ja tiedonkäsittelyn heikentymisen tutkimuksiin. Poliklinikalle ohjaututaan terveyskeskuksen kautta. tämän lisäksi kaupungilla on osaltaan tärkeä osuus vaikuttaa muistisairauksien ehkäisyyn paitsi esimerkiksi paikallisten yhdistysten- ja järjestöjen sekä seuratoiminnan tukemisen kautta myös huolehtimalla omasta palvelutarjonnastaan. Tästä yksi konkreettinen esimerkki on vuonna 2020 kaupungin toiminnaksi kotiutettu ikääntyvien avoimen päivätoiminnan järjestäminen. Päivätoiminnassa huomioidaan fyysinen, kognitiivinen ja sosiaalinen hyvinvointi sekä mahdollisuus laadukkaaseen ravitsemukseen päivätoiminnan yhteydessä.

2.3 Neljän tuulen ilmiöiden huomiointi

Päijät-Hämeessä ehkäisevää työtä tehdään seudullisella tasolla **ehkäisten neljän tuulen ilmiöitä**. Näitä ovat: **ongelmapelaamisen, mielenterveysongelmien, lähisuhdeväkivallan ja päihteiden käytön ehkäiseminen**. Neljän tuulen toimintamalli on integroiva, yhdistävä, lähestymistapa em. ilmiöiden varhaiseen tunnistamiseen ja tukeen. Toimintamallin kehittämiseen tähdännyt Neljän tuulen -hanke (2017-2019) on päättynyt, mutta toiminta jatkuu koordinoituna ehkäisevänä työssä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän toiminta-alueella (PHHYKY).

Seudullista työtä tehdään eri työryhmissä ja sitä koordinoi PHHYKY:n Osaamiskeskus Verson seudullinen ehkäisevän työn koordinaattori. Maakunnallisen työn lisäksi kaupungilla on oma roolinsa ilmiöiden huomioimisessa toimintakyvyn vahvistamisessa.

Lähisuhdeväkivalta

Maailman terveysjärjestön WHO:n määritelmän mukaan väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista. Väkivalta kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Se johtaa lähes poikkeuksetta fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen – jopa kuolemaan.

Lähisuhdeväkivalta on Suomessa keskimäärin yhtä yleistä kuin muissa länsimaissa, ja sitä voivat kokea niin miehet kuin naisetkin. Erityisen haavoittuvia ryhmiä ovat maahanmuuttajataustaiset henkilöt, lapset, ikäihmiset, vammaiset tai muut toisen avusta riippuvaiset ihmiset, kognitiivisilta taidoiltaan heikommät nuoret naiset tai miehet sekä mielenterveyshäiriöistä tai päihderiippuvuudesta kärsivät henkilöt (Päijät-Hämeen Turvallisuusverkoston sivut).

Lähisuhdeväkivallasta puhuttaessa ja sitä kartoitettaessa on tärkeää muistaa, että väkivallalla on useita erilaisia ilmenemismuotoja (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyö 2016, THL). Näitä ovat esimerkiksi: fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, kaltoinkohtelu ja laiminlyönti, kemiallinen väkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta, nettiväkivalta, seksuaalinen väkivalta, taloudellinen väkivalta, uskonnollinen väkivalta ja vainoaminen.

Ikäihmisten kokema kaltoinkohtelu ja väkivalta jäävät usein piiloon. Se on uskottua yleisempää, sillä monet lähisuhdeväkivaltaa kohdanneet ikäihmiset eivät puhu kokemastaan. Lähisuhdeväkivalta ei ole vain fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Se voi olla myös taloudellista hyväksikäyttöä, hoidon ja avun laiminlyömistä, muuta oikeuksien rajoittamista, loukkaamista ja ihmisarvoa alentavaa kohtelua. Väkivallan tekijänä voi olla perheenjäsen tai muu tuttu ihminen kotona tai laitoksessa. (THL). On tärkeää, että ikääntyneisiin **kohdistuvaan lähisuhdeväkivaltaan on nollatoleranssi kaikilla heitä kohtaavilla. Tärkeää on myös ymmärtää, mikä kaikki asiat ovat lähisuhdeväkivaltaa.**

Ulkoisia merkkejä voivat olla esimerkiksi toistuvat mustelmat, vammat tai ruhjeet, jotka eivät vastaa ikäihmisen tai hänen läheisensä kertomusta. Uhri voi olla myös aliravittu ja joko liikakäyttää lääkkeitä tai laiminlyödä niiden käytön. Myös ikäihmisen käyttäytyminen voi muuttua. Kaltoinkohtelu voi aiheuttaa arkuutta, masennusta, itsetuhoisia ajatuksia ja puheita, takertumista ja jopa aggressiivisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa tulee systemaattisesti kartoittaa lähisuhde- ja perheväkivallan riskiä. (THL) ja puuttua havaittuihin asioihin.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä on mainittu seudullisessa perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön suunnitelmassa vuosille 2017 – 2020 (päivitys alkaa). Se on hyväksytty perusturvalautakunnassa 14.12.2016. Tavoitteita on myös voimassa olevassa Orimattilan laajassa hyvinvointikertomuksessa 2018 – 2021 (=suunnitelma).

Ongelmapelaaminen

THL:n mukaan ongelmapelaaminen tarkoittaa rahan- tai ajankäytöltään liiallista pelaamista, joka vaikuttaa kielteisesti pelaajaan, hänen läheisiinsä tai muuhun sosiaaliseen ympäristöön. Vakavien talousvaikeuksien lisäksi ongelmallisimpaan rahapelaamiseen liittyy usein muita samanaikaisia mielenterveyden häiriöitä ja päihderiippuvuuksia. Tämän yhteyden vuoksi on seudullisesti koettu tärkeäksi käsitellä ilmiötä neljän tuulen tulokulmalla.

Ongelmallista pelaamista esiintyy eritasoisena. Ikääntyneillä pelaaminen näkyy yleensä kauppojen kolikkoautomaateilla mutta myös erilaisten raaputus- ja veikkauspelien muodossa. THL:n mukaan riskipelaaminen tarkoittaa pelaamista, joka on määrältään tai ajankäytöltään runsasta ja sisältää riskitekijöitä. Ongelmapelaamisella viitataan rahapeliriippuvuutta lievempiin pelaamisesta aiheutuviin haittoihin. Riippuvuudesta puhutaan, kun ongelma on vakava eikä pelaaja kykene hallitsemaan pelaamistaan ja laiminlyö perustarpeitaan ja velvollisuuksiaan. Ikäihmiset salaavat usein pelaamisensa ammattiauttajien lisäksi läheisiltä ja tuttavilta. Peittely johtuu voimakkaasta häpeän tunteesta.

Carita Heinosen vuonna 2019 opinnäytetyö sai selville, että ikääntyneet ovat alttiimpia rahapelaamiselle lisääntyneen vapaa-ajan, yksinäisyyden sekä terveydentilan vuoksi. Alentunut tulotaso tekee heistä haavoittuvampia rahapelaamisen haitoille.

Päihdelinkki.fi- sivu mainitsee kuitenkin, että Suurimmalle osalle pelaajista pelaaminen on positiivinen asia. Pelaaminen voi olla harrastus tai satunnainen tapa viettää aikaa, jolloin voi myös nauttia ystävien seurasta pelaamisen ohessa. Pelaaminen on tällöin toimintaa, joka antaa tilaisuuden rentoutua ja irtautua arkisista rutiineista. Aina näin ei kuitenkaan ole. Osalle pelaajista pelaaminen saattaa muodostua ongelmalliseksi tai pelaamisesta koituu enemmän haittaa kuin hyötyä. Tällaiseen tilanteeseen päätyminen ei ole suoraviivainen prosessi, vaan siihen vaikuttavat monitahoiset syyt.

Seudullisesti ongelmapelaamisen ehkäisytyötä tehdään monialaisena yhteistyönä, kuten kaikkia neljän tuulen ilmiötä. **Peliongelman tunnistaminen pitäisi olla helpompaa ja haitoista puhuminen vieläkin avoimempaa.**

Toimenpiteitä ja kehitysajatuksia käsitellään seudullisessa pelihaittojen ehkäisyn koordinaatioryhmässä. Työryhmään on kutsuttu jäseniksi pelaamiseen perehtyneitä tai pelureitten kanssa työskenteleviä ammattilaisia sekä Päijät-Hämeestä että laajemmin Suomesta. Työryhmä tekee yhteistyötä myös kokemusasiantuntijoiden kanssa. Sen puheenjohtajana toimii seutukoordinaattori.

Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä on laadittu voimassa olevassa ”Ongelmapelaaminen ja pelihaittojen ehkäisy”- suunnitelmassa sekä voimassa Orimattilan laajassa hyvinvointikertomuksessa 2018 – 2021 (=suunnitelma).

Mielenterveys

MIELI Ry toteaa, että ikääntyminen on pitkä elämänvaihe, johon mahtuu niin hyvinvointia vahvistavia kuin haastavia asioita. Kokemuksen tuomat elämäntaidot ja eläkkeelle jäämisen jälkeen lisääntynyt vapaa-aika edistävät mielen hyvinvointia. Hyvän tekeminen ja toisten auttaminen kuuluvat monen kolmatta ikää elävän arkeen. Ikääntymiseen kuuluu myös mielen voimavaroja kuluttavia muutoksia, sopeutumisia ja luopumista. Suomalaisista 55–74-vuotiaat kokevat vähiten psyykkistä kuormittuneisuutta, kun yli 75-vuotiaat kokevat sitä eniten.

Ikäihmisten näkemysten mukaan yhteiskunnalliset olosuhteet, kuten riittävä toimeentulo, saavutettavat palvelut ja esteettömyys edistävät mielenterveyttä ja rakentavat hyvää vanhuutta. Myös vanhenemista ja vanhuutta koskevien normien ja stereotyyppien väljentäminen lisää hyvinvointia. Ikäihmisten **kuunteleminen, arvostus ja osallistumismahdollisuuksien parantaminen** ovat siis mielenterveyden edistämistä parhaimmillaan (MIELI ry).

Yksinäisyyttä pidetään ikääntyvien keskeisenä ongelmana. Moni ikääntynyt sietää sitä kuitenkin hyvin. Iän karttuessa moni viihtyy itsensä kanssa hyvin. Saa elää itsensä näköistä elämää, pohtia rauhassa asioita, tuntea itsenäisyyttä. On arvioitu, että joka kolmas yli 65-vuotias tuntee itsensä ajoittain yksinäiseksi, mutta vain 4-5 prosenttia kokee jatkuvampaa yksinäisyyttä. Koettuna tunteena yksinäisyys kuitenkin rasittaa mielenterveyttä. Pahimmillaan se voi olla syvä ahdistuneisuuden tila, jossa ei pysty kokemaan yhteyttä toisiin ihmisiin. Yksinäisyys voi aiheuttaa masennusta, turvattomuutta sekä arvottomuuden ja elämän merkityksettömyyden kokemuksia. Ja toisin päin, mielenterveyden ongelmat voivat lisätä eristyneisyyttä ja yksinäisyyttä (Mielenterveystalo).

Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön verkosto PETE koordinoi myös ikääntyneiden mielenterveyden edistämistä. Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön seutukoordinaatioryhmän muodostavat kuntien toimielinten edustajat, perusterveydenhuollon yksikön, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän sekä järjestöjen edustajat. Työtä koordinoi seutukoordinaattori Sosiaalialan Osaamiskeskus Versossa.

Mielenterveysongelmien ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä on laadittu voimassa olevassa ”Arki terveeksi mieli hyväksi”- suunnitelmassa, jonka vuosiraportti käsitellään kunnissa sekä voimassa Orimattilan laajassa hyvinvointikertomuksessa 2018 – 2021 (=suunnitelma). Hyvän mielenterveyden edistäminen on laaja-alaista yhteistyötä.

Päihteet

Ihmiset ikääntyvät hyvin eri tavoin. Joillekin ikääntyminen merkitsee eläkkeelle jäämisen myötä vapautta toteuttaa omia haaveita. Joillekin ikääntyminen voi merkitä terveydestä luopumista tai yksinäisyyttä. Joskus päihteiden käyttö lisääntyy, kun elämässä tapahtuu suuri muutos. Myös muut päihteet ovat osa ikääntyneiden elämää. Kun ikäännyimme, kehomme muuttuu. Ikääntyminen vaikuttaa kykyyn sietää päihteitä (Sininauhaliitto).

Iän myötä ihmisen elimistön toiminta muuttuu ja alkoholin vaikutukset voimistuvat, koska aineenvaihdunta hidastuu ja tasapainon hallinta sekä lihasvoima heikkenevät. Ikääntyneiden fysiologia ja psyyke kestävät alkoholia heikommin kuin nuoremmilla (Sininauhaliitto). Krooniset sairaudet, kulumat ja tukielinvaivat lisääntyvät iän myötä ja vaativat hoitoa ja lääkitystä. Esimerkiksi vahvojen kipulääkkeiden kanssa ei ole suotavaa käyttää alkoholia, eikä ainakaan runsaasti.

Ikääntyneille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä tulisi kehittää. Tarvitaan **asiallista tiedotus- ja omavalmateriaalia, neuvontapalveluja ja varhaisen puuttumisen eri muotoja**. Tarvitaan myös **kuntoutumista tukevia, yhteisöllisiä vertaistoimintamuotoja, kuten päivätoimintaa, vertaisryhmiä ja tuettua asumista**. Työikäisille suunnatut ehkäisevän työn muodot eivät saavuta ikääntyneitä. **Onkin tärkeää, että jokainen ikääntyneen päihdeongelman kohtaava ottaisi asian puheeksi ja auttaisi tarvittaessa avun piiriin (A-Klinikkasäätio).**

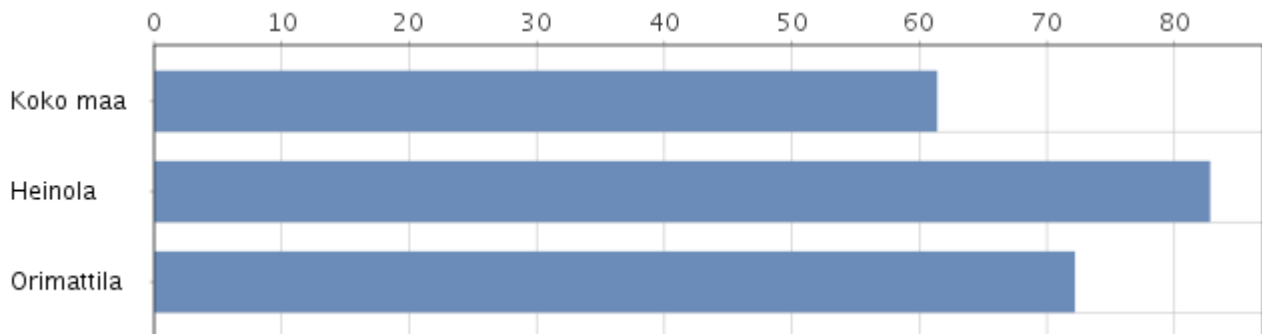
Seudullisesti päihdeongelmien ehkäisyä käsitellään Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön PETE- verkostossa. Lisäksi Orimattilan kaupungissa toimii lakisäätien toimielin päihteiden ennaltaehkäisemiseksi. Ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä on laadittu voimassa olevassa ”Arki terveeksi mieli hyväksi”- suunnitelmassa, jonka vuosiraportti käsitellään kunnissa sekä voimassa Orimattilan laajassa hyvinvointikertomuksessa 2018 – 2021 (=suunnitelma).

3. Ikääntyneiden määrän kehitys Orimattilassa

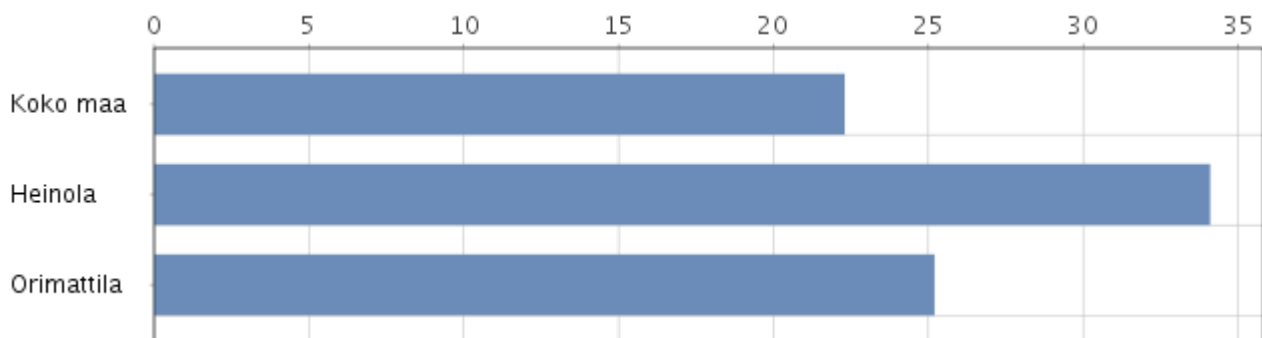
Vuonna 2030 Orimattilan kaupungin **väestömäärän** arvioidaan olevan 15096 (vuonna 2019 Orimattilassa asui 16081). Seuraavassa on esitetty, miten ikääntyneiden osuus jakautuu koko kaupungin arvioidusta väestömäärästä.

Orimattilassa ikääntyminen etenee arvioiden mukaan vuoteen 2030 hieman nopeammin kuin Suomessa keskimäärin mutta hitaammin kuin Heinolassa. **Orimattilan huoltosuhte** on 72,2 prosenttia (kts.kuva).

Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhte ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15 - 64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on.

Orimattilassa vuoteen 2030 väestöstä 25 prosenttia eli neljännes on **65 vuotta täyttäneitä**. Luku on hieman isompi kuin muualla Suomessa keskimäärin (kts. kuva alla). Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä. Väestösuhteutus on tehty THL:ssä käyttäen Tilastokeskuksen Väestötilaston tietoja.

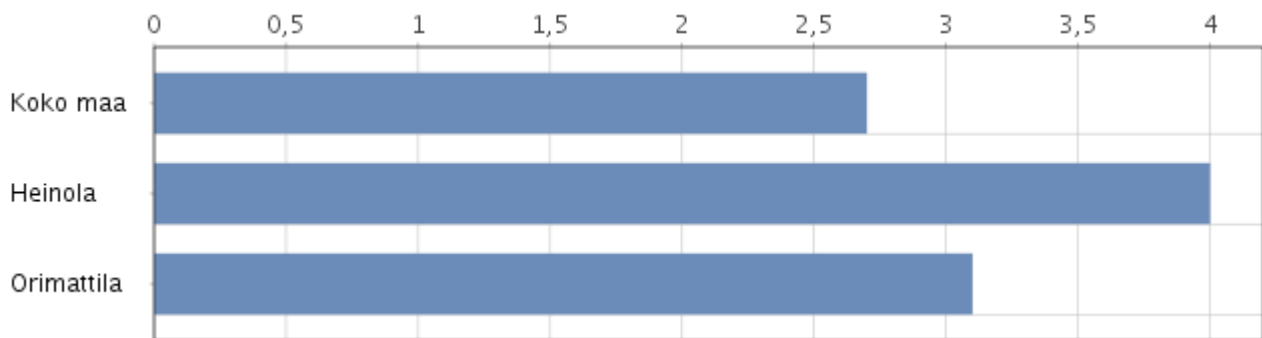

Orimattilassa vuonna 2030 on 10 prosenttia **75 vuotta täyttäneitä** koko väestöstä (kts. kuva alla) Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä, naisista sekä näistä yhteensä.

Orimattilassa vuonna 2030 on arvioiden mukaan reilut kolme prosenttia yli 85- vuotiaita koko väestöstä (kts. alla oleva kuva). Indikaattori ilmoittaa ko. ikäryhmän vakituisesti maassa asuvien osuuden vakituisesti maassa asuvasta väestöstä vuoden viimeisenä päivänä sukupuolen mukaan. Osuus lasketaan miehistä,

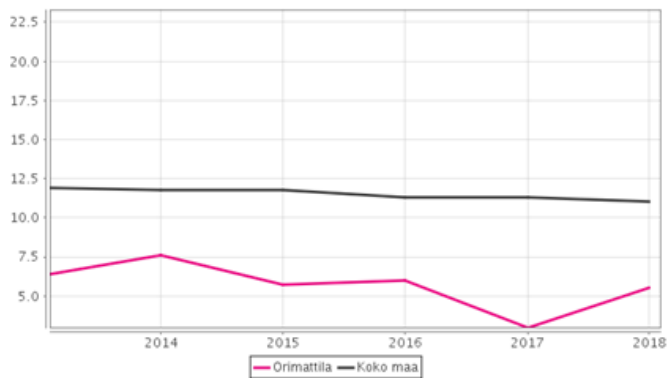
naisista sekä näistä yhteensä. Väestösuhteutus on tehty THL:ssä käyttäen Tilastokeskuksen Väestötilaston tietoja.

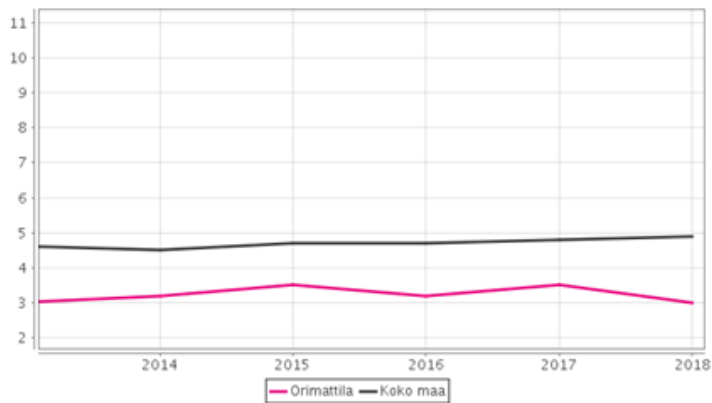
Orimattilan kaupungin ikääntyneiden määrän arvioidaan kehittyvän siis osittain koko maan tahdissa mutta osin hieman sen edellä. Verrokkikunta Heinolaan nähden Orimattilan ikääntyminen on hitaampa. Orimattilassa on myös vuoden 2019 tiedon valossa runsaasti lapsiperheitä verrattuna muihin maakunnan kuntiin.

äänöllisen kotihoidon piirissä vuonna 2018 Orimattilassa oli maan keskitasoa vähemmän kaupunkilaisia, mutta trendi on kuitenkin nousussa. Tämä saattaa kertoa, että he ovat hyväkuntoisia tai toisaalta huoli herää siitä, osaavatko he hakea riittävästi tukea kotona asumiseen. Sama huomio nousi esiin myös vuoden 2018 hyvinvointikertomuksessa. Myös omaishoidettavien, yli 75 vuotiaiden kaupunkilaisten osuus oli.

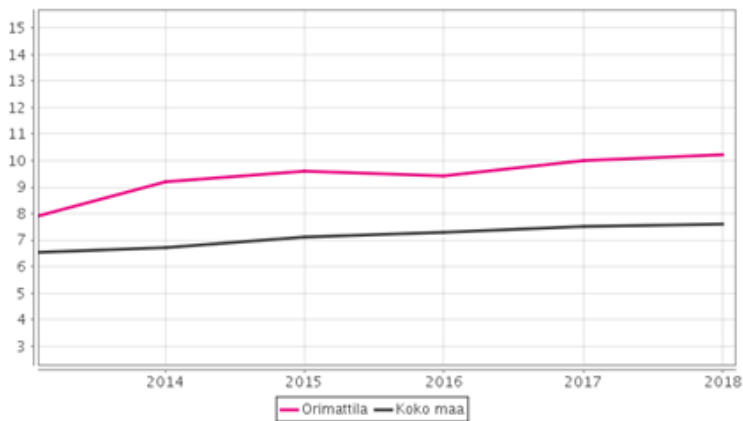
Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä

Ikääntyneet Suomessa ovat terveempiä ja toimintakykyisempiä kuin aiemmat sukupolvet, ja miesten elinajanodote lähestyy naisten elinajanodotetta. Vaikuttaa siltä, että yhä useammat pariskunnat voivat elää yhdessä pitkän vanhuuden, tosin moni ikääntynyt asuu yksin. Suurin osa nuorimpien eläkeikäisten ikäluokasta elää aktiivista elämää. Heillä on korkea koulutustaso ja paljon osaamista. Tässä ryhmässä on paljon potentiaalia, josta on iloa ja tukea myös muille. Ikääntyneiden maahanmuuttajien määrä on vielä pieni, mutta tulee kasvamaan.

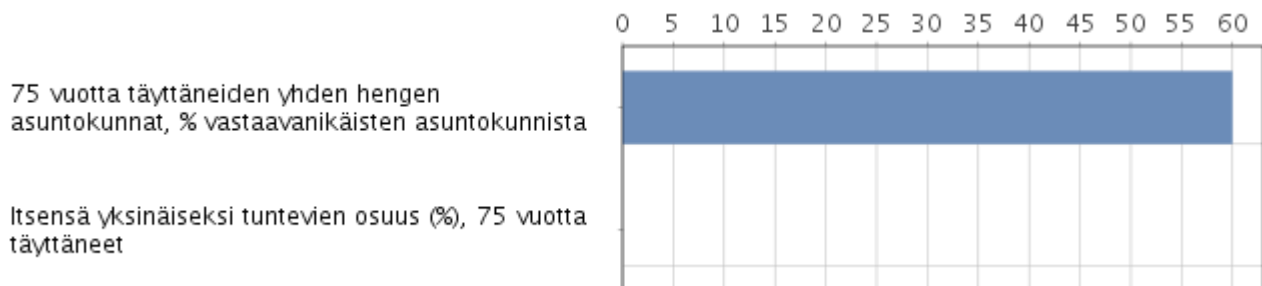
3.1 Yksinasuminen Orimattilassa

Eliniän noustessa ja ikääntyneiden määrän kasvaessa yhä useamman odotetaan pärjävän kotona entistä pidempään. Kaikista 75 vuotta täyttäneistä kotona asuvia on 93 prosenttia. Yli puolet 75 vuotta täyttäneistä asuu joko omakotitalossa, paritalossa tai rivitalossa. 43 prosenttia ikäihmisistä asuu kerrostalossa (Tilastokeskus).

Omakoti- tai paritaloissa asutaan nykyään entistä ikääntyneempänä. Vuonna 2018 omakotitaloissa asuvia oli enemmistö vielä 81-vuotiaissa, ja 82-vuotiaiden ikäluokassa kerrostalo-asuminen ohitti omakotiasumisen. Kymmenen vuotta aiemmin jo kahdeksankymppisistä enemmistö asui kerrostaloissa. Vuonna 2000 vastaava raja oli 79-vuotiaiden kohdalla (Tilastokeskus).

Väestön ikääntyessä asumisen tarpeet voivat muuttua ja eliniän-odotteen kasvaessa myös asumistottumuksissa voi tapahtua muutoksia. Tulevaisuuden asumismuotojen ja niin sanotun välimuodon asumisratkaisujen kehittäminen on mukana hallitusohjelmassa mutta sama kokonaisuus on tunnistettu yhdeksi isoksi kokonaisuudeksi myös Orimattilassa. Orimattilassa onkin tärkeää varmistaa, että asuin- ja elinympäristöt tukevat toimintakyvyltään heikentyneiden iäkkäiden pärjäämistä, hyvinvointia ja osallisuutta. Ikäystävällisessä kunnassa iäkkäiden asukkaiden toiveita ja tarpeita kuunnellaan, jotta heillä on mahdollisuus omannäköiseensä elämään. Tavoitteena on, että kaikilla ikääntyvillä ihmisillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvään elämään.

Orimattilassa asui yksin vuonna 2018 60 prosenttia yli 75 vuotta täyttäneitä vastaavanlaisista asutokunnista. Heinolassa vastaava luku oli 62% ja koko Suomessa 57 prosenttia. Yksinäiseksi itsensä koki samasta väestöstä vuonna 2018 koko maassa 9 prosenttia. Lukuja ei ole julkaistu kuntakohtaisesti. Näin ollen yksinasuvia on Orimattilassa verrattain paljon.

3.2 Pienituloiset Orimattilassa

Eläkeläisten joukossa on pieni-, keski- ja suurituloisia. Tulotaso ilmenee myös toimeentulon rakenteessa. Keskituloisilla eläkeläisillä omaan työuraan perustuvan työeläkkeen osuus bruttotuloista on 80 prosenttia. Muiden tulojen eli kansaneläkkeen, ansiotulojen, omaisuustulojen ja muiden sosiaalietuuksien osuudet bruttotulosta olivat noin viisi prosenttia kukin. Veroja ja maksuja keskituloiset eläkeläiset maksoivat bruttotulosta vajaa 20 prosenttia (ETK).

Eläkeläisten alimpaan tulokymmenykseen kuuluvien toimeentulo on noin kolmanneksen keskituloisia eläkeläisiä pienempi. Heillä työeläkkeen osuus bruttotulosta on keskimäärin noin puolet. Kansaneläke ja muut sosiaalietuudet, kuten eläkeläisten asumistuki ja toimeentulotuki, muodostavat toisen puolen.

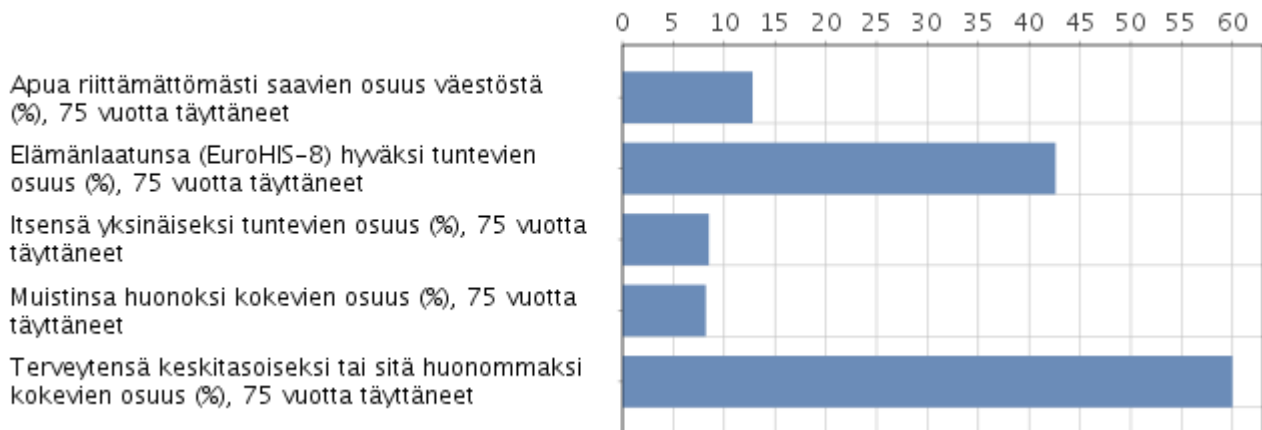
Vuonna 2017 eläkeläisten pienituloisuusaste oli 60 prosentin rajan mukaan 14,1 prosenttia, hieman koko väestöä korkeampi. Alemman eli 50 prosentin rajan mukaan eläkeläisten pienituloisuusaste on puolestaan hieman alempi kuin koko väestössä.

Orimattilan yleinen pienituloisuusaste oli vuonna 2018 13,3 prosenttia. Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä.

Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna.

3.3 Ikääntyneiden hyvinvoinnin tila Orimattilassa

Orimattilan kaupunkiin kohdistettuja indikaattoritietoja on vain vähän. Alla olevat indikaattorit (5 kappaletta) kuvaavat Päijät-Hämeen tilannetta vuonna 2018. Sen mukaan apua riittämättömästi koki saavansa maakunnan väestöstä 12 prosenttia. Elämänlaatunsa hyväksi kokeneiden osuus yli 75 vuotta täyttäneistä reilut 40 prosenttia. Toisaalta terveytensä heikoksi tai keskitasoiseksi kokevien osuus oli liki 60 prosenttia

ikäntyneiden hyvinvointia kuvaavat indikaattorit pähkinänkuoressa:**VUONNA 2030:**

- Orimattilan huoltosuhte on 72,2 prosenttia
- Orimattilan asukkaista 25 prosenttia eli neljännes on 65 vuotta täyttäneitä
- Orimattilan asukkaista 10 prosenttia 75 vuotta täyttäneitä

Nykyistä tilannetta:

- Yli 75-v yksinasuvia on verrattain paljon (50 prosenttia ikäluokasta)
- elämänlaatunsa hyväksi kokeneiden osuus yli 75 vuotta täyttäneistä reilut 40 prosenttia. Toisaalta terveytensä heikoksi tai keskitasoiseksi kokevien osuus oli liki 60 prosenttia (koko Päijät-Häme)
- säännöllisen kotihoidon piirissä maan keskiarvoa vähemmän yli 75-vuotiaita
- omaishoidontuen piirissä olevia yli 75-vuotiaita maan keskitasoa vähemmän
- perusterveydenhuollon avolääkäripalveluiden käyttö 64-75 vuotiailla muuta maakuntaa pienempää
- erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavan ikäisestä väestöstä Orimattilassa on maakunnan keskiarvossa
- dementian esiintyvyys Orimattilassa laskussa vrt. 2018
- lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä vuonna 2019 Orimattilassa 0,6% (vuonna 2018 0,8, maakunnassa keskiarvo: 0,7
- Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 65v täyttäneet % vastaavan ikäisestä väestöstä Orimattilassa maakunnan tasoa (2,8 v.2019)

4. Ikääntyvien palvelut ja toimintakyvyn vahvistaminen Orimattilassa

Ikäystävällinen Orimattila – suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet on sidottu voimassa olevan kuntastrategian arvoihin.

Kaupunkistrategian mukaiset arvot tarkoittavat ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistamisessa vuosina 2021 – 2024 tarkoittavat seuraavia asioista:

4.1 Arvo: Avoimuus ja rohkeus

Tavoitteena on, että ikääntyvä orimattilalainen saa palveluja, joita kehitetään ja uudistetaan rohkeasti ja ennakkoluulottomasti yhdessä ikääntyvien kuntalaisten, kaupungin eri toimialojen, PHHYKY:n, yritysten, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa.

Tavoitteena on, että kerromme avoimesti ja selkeästi valmisteilla olevista, ikääntyviin vaikuttavista päätöksistä, uudistuksista ja palveluista. Kysymme mielipiteitä ja annamme mahdollisuuden vaikuttaa heitä koskeviin palveluihin. Ikääntyvät kaupunkilaiset saavat selkeästi tietoa palveluista ja tapahtumista. Erilaisten ryhmien ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien ikääntyneiden tarpeet ja toiveet otetaan huomioon tapahtumien järjestämisessä (esimerkiksi esteettömyys ja saavutettavuus).

Tavoite 1.

Ikääntyvät saavat esteettömästi tietoa hyvinvointia edistävästä palveluista ja osallistuvat itseään kiinnostavaan toimintaan

Toimenpiteet:

Ohjausta ja neuvontaa kaupungin palveluista saa monista eri kaupungin palvelunumeroista, internetin kautta tai läsnäoloasioinnilla. Esitteet, ohjeet, ja päätökset ovat selkokieliisiä. Osallistumisen kynnys kaupungin järjestämiin tapahtumiin ja toimintoihin pidetään mahdollisimman matalana ja toimintaa pyritään järjestämään monenlaisille ikääntyneiden kohderyhmille.

Vastuutahot:

Kaupungin eri toimialat ja yhteistyökumppanit (mm. Wellamo-opisto, PHHYKY) ja sidosryhmät (mm. järjestöt, yritykset, yhdistykset)

Tavoite 2.

Ikääntyvät kykenevät toimimaan muuttuvassa kaupungin toimintaympäristössä

Toimenpiteet:

Ikääntyvät saavat ohjausta ja neuvontaa esim. digitaalisten välineiden käytössä. Ikääntyville annetaan ohjausta ja neuvontaa ja heitä kannustetaan huolehtimaan itse toimintakykynsä ylläpitämisestä. Palveluja ja toimintamahdollisuuksia on ikääntyneelle sopivalla tavalla saavutettavissa. Kaupunki tukee yhdistysten ja järjestöjen tekemää vapaaehtoistyötä. Kehitetään palveluliikennettä ja esteettömiä liikkumismahdollisuuksia. Huolehditaan mahdollisuuksien mukaan riittävästä liikuntareittien valaistuksesta sekä väylien kunnossapidosta.

Vastuutahot:

Kaupungin eri toimialat, sidosryhmät ja yhteistyökumppanit, PHHYKY

4.2 Arvo 2: Ihmisen ja ympäristön hyvinvointi

Tavoitteena on, että Orimattila on terveellinen ja turvallinen elin- ja toimintaympäristö ikääntyville. Ikääntyvät tuntevat itsensä osaksi kaupunkia. Kaupunki tiedottaa hyvinvointiin liittyvistä palveluista ja suunnitelmista avoimesti ja saavutettavalla tavalla. Ikääntyvien toimintakykyä elää kaupungissa vahvistetaan tarjoamalla heille soveltuvaa tietoa ja koulutusta hyvinvointiin liittyvistä asioista.

Tavoite 1:

Ikääntyvien yksinäisyys ja turvattomuus Orimattilassa vähenee

Toimenpiteet:

Kaupungin järjestämät ryhmät, järjestöjen ja yhteisöjen toiminta, vapaaehtoistyö (vapaaehtoistyön verkoston koordinointi), kerhotoiminta sekä erilaiset vertaistukiryhmät (PHHYKY, yhdistykset, järjestöt), kulttuuri-, liikunta- ym. vapaa-ajan tapahtumat, läheisten ja omaisten toiminta, naapuriapu. Kehitetään monipuolista, ikääntyville sopivaa asumista yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Järjestetään erilaisia koulutuksia hyvinvoinnista.

Vastuutahot:

Kaupungin eri toimialat ja sidosryhmät sekä yhteistyökumppanit, PHHYKY

Tavoite 2:

Ikääntyvien terveelliset elintavat vahvistuvat

Toimenpiteet:

Ikääntyville annetaan ohjausta ja neuvontaa terveellisestä ravitsemuksesta, liikunnasta ja ennaltaehkäisevistä elintavoista (4-tuulen ilmiöt; mielenterveysongelmien, ongelmapelaamisen, lähisuhdeväkivallan sekä päihteidenkäytön ennaltaehkäiseminen). Ikääntyneille on tarjolla edullisia ja helposti tavoitettavia liikuntamahdollisuuksia.

Vastuutahot:

Kaupungin eri toimialat, sidosryhmät ja yhteistyökumppanit, PHHYKY

4.3 Arvo 3: Uudistuskyky

Tavoitteena on, että ikääntyvä kaupunkilainen saa palveluja, joita kehitetään ja uudistetaan rohkeasti ja ennakkoluulottomasti yhdessä ikääntyneiden, kaupungin eri toimialojen, yritysten, järjestöjen ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kokeilemme uusia toimintamalleja ja käytäntöjä, joissa pääpaino on varhaisessa toimintakyvyn tuessa. Kokeilemme uusia tapoja lisätä hyvinvointia ikääntyvien elämään ja mikäli ne eivät ole toimivia, vaihdamme rohkeasti suuntaa.

Tavoite 1:

Ikääntyneet ovat mukana palvelujen suunnittelussa ja arvioinnissa

Toimenpiteet:

Vanhus- ja vammaisneuvosto edistää ikääntyneiden vaikuttamismahdollisuuksia. Heitä kuullaan kaikissa heihin vaikuttavissa, valmisteilla olevissa asioissa. Lisäksi neuvoston kautta paikalliset yhdistykset ja järjestöt voivat tuoda kaupungin tietoon kehitettäviä asioita. Neuvoston lisäksi ikääntyneet voivat vaikuttaa palveluihin esimerkiksi asiakas- ja asukasraatien, erilaisten kyselyiden sekä aluejohtokuntien kautta.

Vastuutahot:

Neuvosto ja kaupungin eri toimialat

5. Ikääntyneiden palvelut Orimattilassa

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä järjestää ikääntyvien julkisen sektorin sote-palvelut Orimattilassa niin erikois- kuin perusterveydenhuollonkin osalta. Ne on huomioitu tarkemmin suunnitelman A-osassa (hyväksytty 2018).

5.1 Palveluohjaus

Asiakasohjaus Siiri

Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Iitin, Kärkölän, Lahden, Myrskylän, Nastolan, Orimattilan, Padasjoen ja Pukkilan ikäihmisten palveluneuvonta ja -ohjaus on keskitetty yhteen paikkaan ja puhelinnumeroon. Asiakasohjausyksikkö Siiriin on koottu myös alueen yksityisten palvelujen neuvonta, ohjaus ja valvonta.

Asiakasohjausyksikkö Siiriin keskitettyjen ikääntyneiden palveluiden tarkoituksena on tukea ikäihmisten kotona selviytymistä ja etsiä arjen sujumisen ratkaisuja yhdessä asiakkaan kanssa. Tavoitteena on löytää oikeanlaista apua oikeaan aikaan. Neuvonta on asiakkaalle maksutonta ja halutessaan voi asioida anonyymisti.

Ikääntyvien palveluneuvonnasta vastaa PalveluSantra. Palveluneuvojat kertovat tarjolla olevista yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin palveluista ja auttavat asiakasta valinnassa. Mikäli asiakkaan tilanne vaatii laajaa palvelutarpeen selvittämistä, palveluneuvojat järjestävät tätä varten asiakasohjaajan kotikäynnin.

5.2 Palvelutarpeen arviointi

Jokainen yli 75 vuotta täyttänyt ja Kelan erityishoitotukea saava on oikeutettu sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin. Palvelutarpeen selvittämistä voi pyytää asiakas, hänen omaisensa, viranomainen tai muu henkilö. Palvelutarpeen selvittäminen edellyttää asiakkaan suostumusta.

Asiakasohjaaja arvioi palvelujen tarpeen yhteistyössä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa laaja-alaisesti. Asiakkaan toimintakyvyn lisäksi palveluiden myöntämiseen vaikuttavat sosiaalinen verkosto, läheisten osallistumismahdollisuudet, asunto-olosuhteet sekä mahdolliset yksityiset palvelut ja vapaaehtoistyö. Asiakkaan palvelutarve selvitetään kokonaisarviointina, RAI- toimintakykymittaria apuna käyttäen.

Asiakasohjaaja neuvoo palveluissa ja tekee tarvittavat päätökset ikäihmisten kunnallisista palveluista. Asiakasohjaajalla on päätäntävalta kotihoidosta, kotihoidon tukipalveluista (ateria-, kauppa- ja turvapalvelut), päivätoiminnasta, yli 65 v. kuljetuspalveluista sekä omaishoidontuesta ja tehostetusta palveluasumisesta. Kunnalliset palvelut tuotetaan Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä, ostopalveluina, ja palvelusetelillä. Asiakasohjaaja kertoo myös yksityisistä ja kolmannen sektorin palveluista.

5.3 Ikääntyvien asumisvaihtoehdot Orimattilassa

Ikääntyvien asuminen Orimattilassa on ns. kolmiportainen, ja vastuu on jakautunut eri toimijoille.

5.3.1 Normaalit asunnot kevyin varustein sekä esteettömät asunnot

Orimattilan Asunnot Oy pyrkii ottamaan huomioon esteettömyyden kaikissa omistamissaan kiinteistöissä. Uudis- ja peruskorjauskohteiden suunnittelussa esteettömyys on yksi keskeisimmistä lähtökohdista ja se palvelee kaikkia kohteen asukkaita. Orimattilan Asunnot ovat parantaneet tavoitettavuutta erityisesti ikääntyneiden kohdalla ja perinteisen asiakaspalvelun rinnalle myös sähköisiin palveluihin, jotka toimivat vuorokauden ympäri. Lisäksi asumisneuvojat opastavat asumiseen ja siihen liittyviin palveluihin ja tukiin. Ikääntyville suunnattuja asuntoja Orimattilan Asunnoilla on 20 kappaletta, mutta esteettömiä asuntoja löytyy myös muista kohteista. Tehostetun palveluasumisen asukaspaikkoja on 120 kappaletta ja niissä palvelut tuottavat PHHYKY.

Lisäksi Orimattilassa on tarjolla vuokra-asumista yksityisten vuokranantajien kautta.

Nyt ja tulevaisuudessa yhä useampi vanhus elää omassa kodissaan. Kodit ja ympäristöt kannattaa suunnitella ja rakentaa jo lähtökohtaisesti esteettömiksi ja turvallisiksi, jotta ne tukevat itsenäistä asumista ja elämistä. Näin säästetään rahaa, kun kalliita korjaustöitä ei tarvitse tehdä. Iäkkään ihmisen asunnon esteettömyys sekä mahdollisten muutostöiden ja apuvälineiden tarve tulee selvittää, jos hänen toimintakykynsä heikkenee tai hän tarvitsee kotiin apua ja hoivaa. (THL). Muisti- ja ikäystävällinen asuinympäristö on helposti hahmotettava ja esteetön. Se mahdollistaa iäkkään henkilön toimimisen, vaikka liikkuminen ja muu toimintakyky sekä aistien toiminta heikkenevät. Se tuottaa myönteisiä elämyksiä, herättää kiinnostusta ja kannustaa yhteisöllisyyteen ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita. Tarjolla on monipuolisia sekä ikääntyneille suunnattuja, että sukupolvet yhdistäviä toimintoja, myös levähdyspaikkoja ja matalankynnyksen kohtaamispaikkoja. (Valtioneuvosto).

Sekä vanhuspalvelulaki että laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi korostavat palvelurakenteen uudistamista ja ikääntyneiden kotona asumisen mahdollisuuksien parantamista ja kotona asumisen ensisijaisuutta. Palvelurakenteen muuttaminen kotona asumista tukevaksi edellyttää asumisen, asumismuotojen, ympäristön ja palvelujen kehittymistä. Oleellista on asunnon ja asuinympäristön esteettömyys. Kehittämiskohteena on erityisesti muistisairaiden kotona. Omaishoito mahdollistaa monille apua ja tukea tarvitsevalle iäkkäälle kotona asumisen.

Ikäystävällinen koti

<p>Esteetön ja turvallinen</p> <p>Sopii kodiksi myös silloin, jos liikkuminen vaikeutuu tai muisti heikkenee.</p>	<p>Pääsy palveluihin ja liikenteeseen</p> <p>Ikäihmisen pitää voida liikkua, asioida sujuvasti ja käyttää haluamiaan palveluja.</p>
<p>Hyötyjä teknologiasta</p> <p>Hyvinvointi-, kiinteistö- ja älyteknologia tukee ikäasumista.</p>	<p>Yhteisöllinen naapurusto</p> <p>Moni vanhus asuu yksin. Vireä naapurusto lievittää yksinäisyyden tunnetta.</p>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS Lähde: THL

5.3.2 Tehostettu palveluasuminen

PHHYKY järjestää Orimattilan kaupungin sosiaali- ja terveystalot. PHHYKY tarjoaa Orimattilassa palvelutaloasumista. Palveluasumisesta on tarkempi esittely suunnitelman A-osassa.

5.4 Orimattilan kaupungin palvelubussi

Orimattilan haja-asutusalueella ja taajamassa ajaa pikkubussi, jonka kaikki bussivuorot ovat avoimia kaikille kuntalaisille. Palveluliikennettä ajetaan matalalattiaisella pikkubussilla, jossa on tilaa rollaattoreille, lastenvaunuille ja pyörätuoleille. Yhdensuuntainen matka keskusta-alueella on aikuiselta 3,30 euroa ja lapselta (4 - 12 v) 1,70 euroa. Haja-asutusalueella yhdensuuntainen matka on aikuiselta 3,30 - 5,50 euroa ja lapselta (4-12 v) 1,70 - 2,80 euroa. Alle 4-vuotiaat lapset pääsevät vanhempiensa kanssa ilmaiseksi.

5.5 Joukkoliikenne

Lahden seudun (Orimattilan) joukkoliikenteen järjestämisestä on 1.7.2014 alkaen vastannut Lahden kaupunki, joka toimii joukkoliikenteessä seudullisena viranomaisena. LSL:n siniset bussit kulkevat Lahden keskustassa Kauppatorin ja Matkakeskuksen kautta. Lahden Matkakeskus yhdistää paikallis- ja kaukoliikenteen bussit lähi- ja kaukoliikenteen junien kanssa.

Lahden seudun joukkoliikennelautakunta toimii joukkoliikenteessä koko Päijät-Hämeen toimivaltaisena viranomaisena. Lautakunnassa on jäseniä kahdeksasta kunnasta. Päätökset esimerkiksi lippujen hinnoista, ikärajoista ja mahdollisista alennuksista tehdään joukkoliikennelautakunnassa.

Lahden kaupunki seudullisena viranomaisena suunnittelee joukkoliikenteen, vastaa viestinnästä ja kilpailuttaa liikenteen. LSL (Lahden seudun liikenne) on viranomaisen käyttämä markkinointinimi.

Sotiemme veteraanit saavat matkustaa maksuttomasti Lahden Seudun liikenteen busseissa. Maksuttomaan matkustamiseen oikeuttavan bussilipun saa Lahden InfoPisteestä näyttämällä voimassa oleva veteraanikortin. InfoPisteen yhteystiedot tästä. Pyörätuolilla kulkeva sekä hänen saattajansa saavat matkustaa maksutta LSL:n busseissa. Maksuttomuus pyörätuolin osalta ei koske linjoja 51-63, 87, 90-94, 98 eikä Lahti-Vääksy-Sysmä, Heinola-Hartola-Sysmä ja Lahti-Hämeenlinna välisiä vuoroja. Pyörätuolin saattaja voi matkustaa maksutta edellä mainituilla vuoroilla.

Pyörätuolin saattajan tehtävä on avustaa pyörätuolilla kulkevaa nousemaan bussin kyytiin ja kyydistä. Saattaja kiinnittää pyörätuolin myös tarvittaessa sille kuuluvalle paikalle. Mikäli saattaja ei auta pyörätuolilla kulkevaa bussiin ja bussista, saattaja ei ole oikeutettu ilmaiseen matkaan.

Lahden seudun liikenteen bussit ovat esteettömiä matalalattia-busseja, jotka on varustettu liikuntaesteisille soveltuvilla laitteilla. Keskiovelta löytyy pyörätuoliramppi helpottamaan pyörätuolin autoon nousua. Bussin etuosasta tai keskiosasta löytyvät liikuntaesteisille soveltuvat ja erikseen merkityt istumapaikat.

Bussin kyljessä keskioven vieressä on pyörätuolin kuvalla merkitty nappi, jota painamalla kuljettajalle syttyy valo, ja kuljettaja osaa tarvittaessa avata keskioven pyörätuoliasiakkaalle. Nappia voi painaa myös lastenvaunujen kanssa kyytiin haluava asiakas.

Opaskoiraa käyttäviä matkustajia varten on osoitettu paikat auton ensimmäiseltä vasemmalta sijaitsevalta penkkiriviltä. Näiden istumapaikkojen läheisyyteen on sijoitettu painonappeja siten, että istuimelta ylettyy helposti antamaan pysähtymismerkin.

EU:n vammaiskortin omistavan vammaisen avustaja pääsee matkustamaan LSL:n liikenteessä maksutta, kun kortissa on A-merkintä. Myös näkövammaisen avustaja pääsee matkustamaan maksutta LSL:n busseissa.

5.6 Kulttuuri- ja kirjastopalvelut

Orimattilan kirjasto- ja kuljetuspalvelut tukivat ikääntyneiden toimintakykyä kirjastopalveluillaan ja sen laajalla omatoimijalla, tarjoamalla kirjastossa tilan muistikahvilatoiminnalle, kirjastoautopalveluilla mukaan lukien kirjastoauton invahissillä, taidemuseon näyttelyillä, kulttuuritalon konserteilla ja luennoilla sekä kulttuuriavustuksilla.

5.7 Teknis-elinvoimatoimialueen palvelut

Kaikki lupiin liittyvä asiointi on edelleen mahdollista suorittaa paperisesti, jos ikääntyvällä ei ole käytössään tietokonetta. Lisäksi työntekijät tarvittaessa jalkautuvat ikääntyneen kotiin.

Vesilaitoksella uusien digitaalisten palvelumallien käyttöönoton yhteydessä arvioidaan systemaattisesti ikääntyneiden mahdollisuudet niiden käyttöön ja tarvittaessa myös aiemmin voimassa olleet toimintamallit säilytetään.

5.8 Tilahallinta

Tilahallinnan tehtävänä on osaltaan huolehtia terveellisistä ja turvallisista tiloista sekä esteettömyyden edistämisestä nykyisissä kaupungin tiloissa.

5.9 Kaavoitus ja rakennusvalvonta:

Kaavoituksellisesti pohditaan jo valmisteluvaiheessa esteettömiin ratkaisuihin esimerkiksi asunalueiden ratkaisuissa. Katusuunnitelmassa määritellään luiskat, reunakivet, joissa myös esteettömyys otetaan huomioon. Rakennusvalvonta valvoo lisäksi, että talojen rakentajat noudattavat esteettömyyteen liittyviä sääntöjä ja ohjeistuksia.

6.0 Liikenneturvallisuus

Liikenneturvallisuusryhmä toimii kunnassa tehtävän liikenneturvallisuustyön perustana. Ryhmässä on mukana kaupungin, viranomaisten ja sidosryhmien edustajia, jolloin kaikki ikä- ja liikkujaryhmät tulevat huomioituiksi. Kaupungin päättäjiä tiedotetaan liikenneturvallisuustilanteesta ja -työstä, jotta päättäjillä on riittävästi tietoa päätöksenteon tueksi.

Liikkumisen ja liikenneturvallisuuden huomioon ottaminen uusien kiinteistöjen (koulut ym.) rakentamisessa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Iäkkäiden liikkumisen turvallisuus varmistetaan poistamalla kasvillisuutta säännöllisesti liittymistä ja suojateiden vierestä, alennetaan nopeusrajoituksia turvattomaksi koetuissa kohdissa, lisätään heijastin varsia suojatiemerkkeihin, uusitaan tarvittaessa suojatiemerkkejä ja suojatiemaalauksia.

6.1 Liikunta

Orimattilan liikuntapalveluiden +65-kortti on yli 65-vuotiaille tarkoitettu maksukortti uinti- ja kuntosalikäynteihin. Kortti maksaa 35 euroa ja se on voimassa puolivuotta ostopäivästään.

Kaikki liikunnanohjaajan ryhmäliikunnat ovat suunnattu ikääntyneille sopiviksi. Erityisesti ikääntyneille suunnattuja ryhmiä ovat mm. seniorikuntosali, seniorijumppa, Papparyhmä, vesijumput ja keskipäivän leikit -ryhmä. Lisäksi kaupunki tarjoaa avointa ikääntyneen päivätoimintaa.

Ikäihmisten liikuntaneuvonta on tärkeä osa henkilökohtaista terveysneuvontaa. Ikäihmiselle tulee antaa pätevää tietoa liikunnan hyödyistä. Kaatumisten taustalla on usein yksilöön itseensä sekä ympäristöön liittyviä tekijöitä. Kaatumisriskiä voidaan vähentää, kun yksilölliset riskitekijät tunnistetaan ja pyritään poistamaan. Liikunnasta ja hyvästä lihasvoimasta sekä tasapainosta on hyötyä (THL):

- Lihasvoimaa ja tasapainoa tarvitaan esimerkiksi tuolista nousussa ja rappusissa kulkemisessa.
- Riittävä jalkojen voima, nivelliikkuvuus ja kyky pysyä pystyssä antavat mahdollisuuksia hoitaa omia asioita, harrastaa ja tavata muita ihmisiä.
- Liikunta ehkäisee monia sairauksia ja useimpien kroonisissa sairauksissa liikunta on tärkeä hoidon ja kuntoutuksen osa (mm. diabetes, verenpaine, nivelten ja luuston kunto, hengityselimistö).
- Myös ulkoilulla on monipuolisia hyvinvointivaikutuksia. Liikunta ja ulkoilu tuottavat mielihyvän ja virkistymisen elämyksiä, vähentävät stressiä, kohentavat muistia ja parantavat unen laatua.
- Liikunta auttaa ruokahalun säätelyssä.

Liikuntaneuvonta Orimattilassa ikääntyvien kohdalla:

- Neuvonta etenee vaiheittain asiakkaan tarpeiden ja elämäntilanteiden mukaan.
- Keskustelu on tasavertaista ja iäkkäällä on siinä aktiivinen rooli.
- Neuvonnassa tuetaan ikäihmisen pystyvyyden tunnetta.

Suosituksia liikuntaan liittyen:

- Käypä hoito -suositus liikunnasta (päivitetty 2016) Duodecim. www.kaypahoito.fi
- WHO: [n terveysliikuntasuositukset 2010 \(PDF\)](#)

6.2 Ikääntyneiden avoin päivätoiminta

Orimattilan kaupunki järjestää keväisin ja syksyisin avointa, maksutonta ikääntyneiden päivätoimintaa Käkelässä ja Artjärvellä. Toiminta sisältää fyysisiä, sosiaalisia ja kognitiivisia harjoitteita. Lisäksi ryhmiin osallistujien on mahdollista ruokailla omakustanteisesti toiminnan ohessa. Kaupunki järjestää myös sotiemme veteraaneille maksutonta ryhmävoimistelua kevätkaudella ja syyskaudella. Kuntoiluryhmien alkamisajankohdista tiedotetaan paikallislehdessä ja Orimattilan verkkosivuilla.

6.3 Yhdistys-, järjestö- ja seuratoiminta, osallisuus

Orimattilassa on vireää yhdistys-, järjestö ja yhdistystoimintaa, jota kaupunki tukee eri tavoin. Kaupungissa toimivat terveyskeskuksen asiakasraati, vanhus- ja vammaisneuvosto sekä kyläjohtokunnat.

Kaupungin viestinnässä on aloitettu tekemään muutoksia, jotta digitaaliset palvelut täyttäisivät digipalvelulain mukaiset saavutettavuuskriteerit. Kaupunki viestii aktiivisesti valmisteilla olevista asioista, päätöksistä ja tapahtumista sosiaalisessa mediassa, kaupungin internetsivuilla sekä tiedottamalla paikallis- ja maakuntamediaa. Tiedottamisessa huomioidaan selkokieli ja materiaalin visuaalisuus.

Kaupungin järjestämissä, ikääntyneille kohdistetuissa tapahtumissa huomioidaan esteettömyys.

6.4 Kouluruokailu

Eläkekortin omaavat eläkeläiset ja yli 65-vuotiaat orimattilalaiset voivat käydä ruokailemassa Orimattilan kolmella koululla koulupäivinä. Ruokailua ei järjestetä koulujen loma-aikoina.

6.5 Sähköisten palveluiden käyttämisen tuki

Orimattilassa on mahdollista käyttää yhteiskäyttökoneita kirjastolla ja kaupungintalolla. Lisäksi sähköisesti voi asioida kaupungin palveluissa.

Kaupungintalon neuvonnan henkilökunta on koulutettu sosiaalihuollon sähköisen asioinnin ohjaamiseen. Tulevaisuudessa esimerkiksi etä-vastaanotot tulevat yleistymään ja jo nyt asiakasohjaus Siiriin on mahdollista olla yhteydessä etäyhteyksin.

Sähköinen sote- palvelu on tarkoitettu ensisijaisesti säännöllisen palvelun ulkopuolella oleville +65-vuotiaille kuntalaisille. Asiakasohjaus Siirin verkkosivulle linkitettävä palvelu ohjaa kuntalaista elämäntapamuutokseen ja tarpeen mukaisen tuen piiriin. Palvelussa asiakkaan on mahdollista arvioida omaa hyvinvointiaan sekä arjen kyvykkyytään ja pohtia samalla itselleen tarpeellisten arjen tukipalvelujen tarvetta. Palvelussa tehdyn itsearvion perusteella käyttäjälle tarjotaan sekä ohjeistusta ja neuvontaa, mutta myös tietoa hänelle hyödyllisistä, lähialueella sijaitsevista palveluiden tarjoajista

Tutustu palveluun: <https://mynavigo.fi/home>

Teknologian kehitys muuttaa arkea monin tavoin. Ihmisten välinen vuorovaikutus helpottuu, arkisten asioiden hoitaminen on paikasta ja ajasta riippumatonta ja uusi teknologia helpottaa päivittäisten asioiden tekemistä. Toisaalta uuden teknologian hyödyntäminen edellyttää riittävää osaamista ja uusien taitojen oppimista. Ilman riittävää osaamista riskinä on asioiden hoitamisen vaikeutuminen entisestään ja pahimmassa tapauksessa syrjäytyminen. Ystävällinen teknologia ja sähköisten palvelujen uudet sovellukset auttavat arjessa ja edistävät osallisuutta. Teknologian helppo käytettävyys on kaikkien käyttäjien etu. Kehittyvän teknologian mahdollisuudet kannattaa hyödyntää ikääntyneiden parhaaksi. Tärkeää on myös ohjata ja kannustaa ikääntyneitä käyttämään ja opettelemaan sähköisten välineiden käyttöä.

6. Suunnitelman laatijat

Ikääntyvien hyvinvointisuunnitelman kokoamisesta, seurannasta ja arvioinnista vastaa hyvinvointipäällikkö.

Suunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet:

- Orimattilan vanhus- ja vammaisneuvosto
- Orimattilan kaupungin eri toimialojen virkamiehet
- Orimattilan Vuokra-asunnot Oy
- Orimattilan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmä
- Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

7. Valtuustokäsittely ja suunnitelman arviointi

Suunnitelma on käsitelty Orimattilan kaupunginvaltuustossa xx.xx.xxxx

Suunnitelma tulee arvioida vuosittain osana hyvinvointiraportointia ja päivittää vastaamaan tulevan valtuustokauden kaupunkistrategiaa.